

**Сдружение "Алианс за защита от насилие,
основано на пола"**

гр. Варна, ул. "Синчец" №21
Тел: 052 609 677; 0888 436 754, Тел/факс: 052 613 830
Адрес в София- бул В. Левски 33, 1ви етаж, тел. 9635357
E-mail: bulgarian_alliance@mail.bg, office@bgrf.org,
sos@mail.bg, sos@ssi.bg
www.alliancedv.org

Изх. № 215
02.05.2018 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Отправена покана за предоставяне на становище до Сдружение „Алианс за защита от насилие основано на пола” с определение от 20 март 2018 г. по конституционно дело № 3/2018.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Приложено ви предоставям Становище от Сдружение „Алианс за защита от насилие основано на пола” по конституционно дело №3/2018, както и допълнителни документи: съдебно решение №271, съдебно решение №258, съдебно решение №50 и удостоверение за актуално състояние, издадени от Варненски окръжен съд.

С уважение,
Председател на АЗНОП:

Геновева Тишчева

**Сдружение "Алианс за защита от насилие
основано на пола"**

Варна 9002, ул. "Синчец" 21
Тел: 052 609 677; 0888 436 754, Тел/факс: 052 613 830
София 1142, бул "В. Левски" 33, 1ви етаж, тел: 02 963 53 57
E-mail: bulgarian_alliance@mail.bg, office@bgrf.org,
sos@mail.bg, sos@ssi.bg
www.alliancedv.org

Изх.№ 015
08.05..... 2018 г.

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТ А Н О В И Щ Е
ОТ
СДРУЖЕНИЕ „АЛИАНС ЗА ЗАЩИТА ОТ НАСИЛИЕ
ОСНОВАНО НА ПОЛА“
по конституционно дело № 3/2018 г.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С Определение от 20 март 2018 г. по конституционно дело № 3/2018 г. Конституционният съд на Република България е допуснал до разглеждане искането на 75 народни представители от 44-то Народно събрание за извършване на предварителен абстрактен нормен контрол за установяване на съответствието на Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, съставена на 11.05.2011 г. в гр.Истанбул, подписана от Република България на 21.04.2016 г., с Конституцията на Република България преди ратифицирането ѝ.

Със същото Определение Конституционният съд е конституирал по делото като заинтересована страна неправителствена организация Сдружение „Алианс за защита от насилие основано на пола“, като същевременно ни е отправил покана да представим писмено становище по предмета на делото.

В предоставения ни 30-дневен срок представяме на Вашето внимание и молим да приемете изложеното по-долу становище на Сдружение „Алианс за защита от насилие основано на пола“ по допуснатите до разглеждане въпроси, които са предмет на делото, както следва:

- 1. Разпоредбата на чл.3, б.“в“ и употребените в Конвенцията понятия „социално изградени роли“, „стереотипни роли“ и „джендър“ като обективни елементи от съдържанието на понятието „пол“ съвместими ли са с Конституцията, в това число и с разпоредбата на**

чл.46, ал.1 от Конституцията в контекста на дефиниране на „трети пол“ и създаване на възможност за сключване на еднополови бракове?

От наименованието на разглежданата Конвенция е видно, че тя се отнася до превенцията и борбата с насилието над жени и домашното насилие, без да предвижда други субекти на защита, поради което е неоснователно да се твърди, че Конвенцията предвижда дефиниране на „трети пол“ и създаване на възможност за сключване на еднополови бракове.

От Преамбюла на Конвенцията, в който са изложени мотивите за нейното изготвяне, също така става ясно, че във фокуса на вниманието са жените и момичетата, тъй като се осъждат всички форми на насилие над жени, цели се постигане на равнопоставеност между жените и мъжете като ключов елемент в превенцията на насилието над жени, проявява се разбирането, че насилието над жени е проява на исторически неравнопоставените властови отношения между жените и мъжете, които са довели до доминация над жените и дискриминация срещу тях от страна на мъжете, както и до възпрепятстване на пълния напредък на жените; отбелязва се структурната природа на насилието над жени като насилие, основано на пола, както и че насилието над жени е един от основните социални механизми, чрез които жените са принудително поставени в подчинена позиция спрямо мъжете, както и че жените и момичетата често са излагани на сериозни форми на насилие като домашно насилие, сексуален тормоз, изнасилване, принудителен брак, така наречените „престъпления на честта“ и осакатяване на женските гениталии, които представляват сериозни нарушения на човешките права на жените и момичетата, както и основна пречка за постигане на равнопоставеност между жените и мъжете; отбелязва се, че жените и момичетата са изложени на по-големи рискове от насилие, основано на пола, отколкото мъжете.

Очевидно, авторите на Конвенцията са се стремили да дадат необходимата специална и засилена защита на жените от насилие и от домашно насилие, именно защото са жени, а не са имали предвид никакъв „трети пол“, нито пол, различен от жените.

В Преамбюла на Конвенцията е посочено, че държавите-членки на Съвета на Европа, при съставяне на тази Конвенция за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, са се ръководили от възприетите вече принципи и стандарти в Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи и протоколите към нея, Европейската социална харта, Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора, Конвенцията на Съвета на Европа за закрила на децата срещу сексуална експлоатация и сексуално насилие, както и от препоръките на Комитета на министрите до държавите-членки на Съвета на Европа: Препоръка Rec(2002)5 за защита на жените срещу насилие, Препоръка CM/Rec (2007)17 за стандарти и механизми относно равнопоставеността на половете, Препоръка CM/Rec (2010)10 относно ролята на жените и мъжете в предотвратяването и разрешаването на конфликти и установяването на мирни отношения, както и други приложими препоръки, Международния пакт за граждански и политически права (1966 г.), а също и от универсални документи като Международния пакт за икономически, социални и културни права (1966 г.), Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (КПДЖ, 1979 г.) и Факултативния протокол към нея (1999 г.), както и Общата препоръка № 19 на Комитета на КПДЖ относно насилието над жени,

Конвенцията на ООН за правата на детето (1989 г.) и Факултативните протоколи към нея (2000 г.) и Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (2006 г.).

Това са международни актове, към които Република България се е присъединила, изповядвайки верността към общочовешките ценности – свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост, и върховния принцип за спазване правата на личността, нейното достойнство и сигурност, залегнали в Конституцията, като международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила за Република България, са станали част от вътрешното право на страната по силата на чл.5, ал.4 от Конституцията.

Познати са две системи на съгласуване на националното законодателство с поети международни задължения и с международни актове, по които държавата е страна – дуалистична и монистична. При дуалистичната система, вътрешното и международното право нямат пряка връзка помежду си и за да станат приложими, международноправните норми следва да се възпроизведат изрично в нормативен акт от вътрешното право. Такава система е съществувала и в България до 1991 г., т.е. до приемане на новата Конституция на Република България.

С чл. 5, ал. 4 от действащата Конституция в Република България се въвежда т.нар. монистична система, която въвежда прякото действие на международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, които така стават част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат.

В Конвенцията, предмет на разглеждане по настоящото дело, няма изискване за транспониране на конвенционните норми в българското законодателство. Навсякъде в Конвенцията се казва, че страните предприемат необходимите законодателни и други мерки, че предприемат необходимите стъпки, което дава възможност за преценка на страните и в частност на българската държава, дали са необходими законодателни промени и какви точно. Това означава, че Конвенцията е в съответствие с приетата в България монистична система.

В чл.1 от Конвенцията са ясно очертани нейните цели: защита на жените от всички форми на насилие, както и превенция, преследване и премахване на насилието над жени и домашното насилие; премахване на всички форми на дискриминация на жени и постигане на действително равенство между жените и мъжете, включително чрез насърчаване на жените. За изкореняване на всичките форми на насилието срещу жени и на домашното насилие Конвенцията създава цялостна правна рамка с комплекс от мерки, политики, стандарти и норми, които да гарантират ефективно изпълнение на посочените цели и които всяка страна-членка се задължава да приведе в действие в националната си система, а Европейският съюз – и на общностно ниво.

Конвенцията систематично обвързва борбата срещу насилието над жени и домашното насилие с мерки за насърчаване и напредък на равнопоставеността между жените и мъжете. Тази връзка е доказана и безусловно възприета от десетилетия в международното право. Тя се корени не в биологичните белези на женския пол, а в исторически сложилата се неравнопоставеност и диспропорционалното разпределение на власт, контрол, управление и подчинение в отношенията между мъжете и жените, както в обществената, така и в личната сфера,

при което жените векове наред са били поставяни в подчинено положение, били са ограничавани и лишавани от възможности и достъп до ресурси да разгърнат пълния си потенциал за усъвършенстване, изяви и развитие, а насилието срещу тях е оставало пренебрегвано, омаловажавано и дори оправдавано. Този дисбаланс в ролите на жените и мъжете в обществото и семейството е наложил и съответните трайни **стереотипизирани** нагласи, очаквания, разбирания, възгледи към такива роли на жените и мъжете, които съответстват на неравенството между тях и го валидират и затвърждават. Насилието се корени и отразява неравенството между мъжете и жените и го възпроизвежда. То е както причина, така и последица от това неравенство. Поради това в съвременното право насилието над жени и домашното насилие се определят като **нарушение на целия комплекс от основни човешки права на жените** (вкл. право на живот, свобода, сигурност, лична неприкосновеност, здраве, достойнство, равенство, справедливост, личен и семеен живот и др.) и като **най-тежка форма на дискриминация на жените по признак пол**. Решителното отношение към този проблем от страна на държавата е в сърцевината на дължимата грижа на държавата за осигуряване и гарантиране на спазването на правата на човека на всички граждани, както и за съществуването на справедливо общество. Конвенцията, чието съдържание е предмет на това дело, предоставя най-ефективния съществуващ към момента ресурс и е най-всеобхватната и систематизирана правна рамка за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие без да изключва възможността за прилагане и на още по-високи стандарти, когато такива са налични в съответните държави.

В рамките на Конвенцията в чл.3, б. "а" **насилието срещу жени** се определя като нарушение на правата на човека и форма на дискриминация срещу жените и означава всички актове на насилие, основани на пола, които водят до или биха могли да доведат до физическо, сексуално, психическо увреждане или страдание или икономическа вреда или страдание на жените, включително заплахи за извършване на такива действия, принуда или произволно лишаване от свобода, независимо дали това се случва в обществения или в личния живот, а в чл.3, б. "г" **насилието над жени, основано на пола**, се определя като „насилие, което е насочено срещу жена, защото тя е жена или което засяга предимно жените.“

Конвенцията утвърждава, че **насилието над жени, основано на пола**, във всичките му форми, предвид историческите му корени и връзката му със стереотипизираните възгледи за мястото и ролите, отредени за мъжете и жените в обществото и в личния живот, не може да бъде разглеждано извън социално конструиранияте разбирания и норми за полово обусловените роли, които насърчават и/или оправдават това явление като нормално, приемливо, пренебрежимо, оправдано или допустимо.

Тези основни постановки за неразривната връзка и взаимна обусловеност между насилието и равнопоставеността са изразени в определенията, дадени за целите на Конвенцията на отделните елементи от термина **насилие срещу жени основано на пола**. Този термин включва понятието „**джендър**“ (или „социален пол“ в превод на български език), като елемент от определението за **насилие срещу жени основано на пола**.

България е страна по изпълнението на редица международни конвенции на ООН, МОТ и др., както и на международни правни актове по правата на човека. В областта на равнопоставеността на половете най-значимите актове, които определят и бъдещата стратегическа рамка на политиката в тази област, са Пекинската декларация и Платформа за действие по правата на жените, приети на Четвъртата конференция на

ООН за жените (1995 г.) и Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените.

Приетата през 1995 г. Пекинска платформа за действие за равенство, развитие и мир е политически ангажимент, който има историческо значение за правата на жените и тяхното овластяване, за постигане на равенство между половете на жените и мъжете. Правата на жените и равенството между половете са в центъра на света за постигане на равнопоставеност, устойчивост, развитие и мир. Платформата за действие формулира 12 стратегически цели и действия: жените и бедността; образование и обучение на жените; здравето на жените; насилие над жените; жените и въоръжените конфликти; жените и икономиката; жените във властта и вземането на решения; държавни механизми за насърчаване на жените; човешки права на жените; жените и медиите; жените и околната среда.

Важно е да се напомни, че още тогава, през 1995 г., в Пекинската декларация и Платформа за действие е постигнат най-широк международен консенсус относно това, което терминът „джендър“ означава в международното право и в езиците, в които има такава дума. В **заключителното изявление¹ на официалната делегация на Светия престол на Женската конференция в Пекин** е заявено, че *„Терминът "джендър" се разбира от Светия престол като основан на биологична сексуална идентичност, мъжка или женска. Освен това самата платформа за действие (вж. N. 193, в) ясно използва термина "двата пола. Така Светият престол изключва двояки тълкувания, основаващи се на светогледи, според които сексуалната идентичност може да бъде адаптирана за неопределено време, за да отговаря на нови и различни цели.“*

По същия начин и Конвенцията използва термина „джендър“ в контекста на двата биологични пола и третира проблеми, произтичащи от различните социални аспекти и роли, асоциирани двата пола и в този контекст е и използвано понятието „джендър“.

Конвенцията, предмет на настоящето конституционно дело, не урежда отношения във връзка с биологичните аспекти на пола. Нейният предметен обхват е различен и това е видно от пълния текст на Конвенцията, както и от изготвения към същата Обяснителен доклад. По тази причина **Конвенцията и не съдържа определение за „пол“/„джендър“ извън предметния обхват на урежданите отношения и извън посочените в чл. 1 цели.** Конвенцията не съдържа норма, чието съдържание да може да се тълкува извън недвусмислено определените нейни цели. Конвенцията също така не съдържа препратки към актове, които биха позволили промяна на предметния ѝ обхват.

Текстът на чл. 3 от Конвенцията започва с изричното уточнение, че там дадените определения са за целите на тази Конвенция. Думата “gender” (англ.), превеждана на български като „джендър“ или „социален пол“, се определя само като елемент от един общ термин, съдържащ се във фразата **„насилие срещу жени основано на пола“**.

От официалната двуезична версия на Конвенцията става видно, че в нея се определят последователно **трите елемента (насилие, жени, пол) на един общ термин**, а не се цели и не се създава отделно понятие за „пол/джендър“, а още по-малко такава,

¹Пълен текст на изявлението на представителя на Ватикана на английски език е налично на този интернет адрес: <http://www.its.caltech.edu/~nmcenter/women-cp/beijing3.html>

относимо към белези на биологичния пол. В чл. 3 от Конвенцията са дефинирани отделно трите елемента на това понятие за по-правилното му и безпротиворечиво разбиране. Това се потвърждава и от факта, че в самото определение на понятието насилие над жени, в частта му по чл. 3, б. „в“, както и в целия текст на Конвенцията се говори само за жени и мъже и за никакъв друг пол. Така, чл. 4, т. 2 се говори за конституционни гаранции за принципа на равнопоставеност на жените и мъжете, в чл. 6 държавите се задължават да внедряват политики за равнопоставеност на жените и мъжете, отчитащи особеностите на пола (в социален аспект), в чл. 12 се указва на промени в онези социални и културни модели на поведение на жените и мъжете, които следват предразсъдъци, обичаи, традиции и всякакви други практики, основани на идеята за малоценност на жените или на стереотипни роли за жените и мъжете, в чл. 14 и чл. 15 също се говори за лицата от двата пола – жени и мъже, за равнопоставеност между жените и мъжете, за техните социално обусловени женски и мъжки роли. Всички твърдения, че се определяло ново понятие за пол, при това в биологичен аспект и с оглед на сексуалните идентичности, ориентации и практики, са абсолютно несъстоятелни. Тези въпроси са извън предметния обхват на Конвенцията – в нея се обяснява какво е **насилие над жени основано на пола, на техния женски пол.**

За най-пълно и правилно разбиране на заложения в Конвенцията смисъл на думата „gender“ (на английски) и „genre“ (на френски) следва да се съпоставят и анализират двата оригинални текста на чл. 3, б. „в“ от тази Конвенция на тези два езика. Следва също да се има предвид, че при ратификация на Конвенцията тя влиза в сила със съдържанието и със смисъла, заложен в оригиналните редакции.

Важна подробност е и това, че за разлика от двата езика – английски и френски – на които е съставен оригиналният текст на Конвенцията, в българския език няма дума, която пряко да съответства на думите „gender“ (на английски) и „genre“ (на френски). По тази причина, терминът или се превежда описателно, или се ползва чуждицата заемка от английски „джендър“. Извън езиковите дискусии за уместността на единия или другия избор, и двата варианта на превод не променят смисъла, който авторите на Конвенцията са вложили и обяснили. Терминът е широко разпространен във всички държави, вкл. и в България, придобил е гражданственост и недвусмислено разбиране за всички, в чиято дейност се включва и работа по основните области – приоритетни цели на тази Конвенция.

В оригиналния английски текст на Конвенцията насилието над жените определено по следния начин - *„violence against women” is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender-based violence that result in, or are likely to result in, physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life.*

В оригиналния френски текст на Конвенцията терминът „насилие срещу жени“ е определен по следния начин *«violence à l'égard des femmes» doit être compris comme une violation des droits de l'homme et une forme de discrimination à l'égard des femmes, et désigne tous les actes de violence fondés sur le genre qui entraînent, ou sont susceptibles d'entraîner pour les femmes, des dommages ou souffrances de nature physique, sexuelle, psychologique ou économique, y compris la menace de se livrer à de tels actes, la contrainte ou la privation arbitraire de liberté, que ce soit dans la vie publique ou privée.*

В чл.3, б.“б“ от Конвенцията се дава определение на понятието „домашно насилие“ като то означава всички актове на физическо, сексуално, психологическо или икономическо насилие, които се случват в семейството или в домакинството, или между бивши или настоящи съпрузи или партньори, независимо дали извършителят живее или е живял заедно с жертвата.

В английския текст определението е "domestic violence" shall mean all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or domestic unit or between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim.

Във френския текст на чл.3, б.“б“ понятието „домашно насилие“ е определен по следния начин: *«violence domestique» désigne tous les actes de violence physique, sexuelle, psychologique ou économique qui surviennent au sein de la famille ou du foyer ou entre des anciens ou actuels conjoints ou partenaires, indépendamment du fait que l'auteur de l'infraction partage ou a partagé le même domicile que la victime.*

В чл. 3, б.“в“ от Конвенцията се дава определение на понятието „джендър“ и то означава социално изградени роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество смята за подходящи за жените и за мъжете. От тази разпоредба става съвсем ясно, че Конвенцията не въвежда и изобщо не определя пол, различен от мъжкия и женския. Именно от тази разпоредба става ясно, че твърдението, че този международен акт въвежда понятие за „трети пол“, е напълно необосновано.

В английския текст определението е "gender" shall mean the socially constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men;

Във френския текст на чл.3, б.“в“ понятието „джендър“ е определен като *«genre» désigne les rôles, les comportements, les activités et les attributions socialement construits, qu'une société donnée considère comme appropriés pour les femmes et les hommes.*

В чл.3, б.“г“ – се дава определение на понятието „джендър основано насилие срещу жените“ означава насилие, което е насочено срещу жена, защото тя е жена, или което засяга предимно жените.

В английския текст това понятие е определено като "gender-based violence against women" shall mean violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately.

Във френския текст на чл.3, б.“г“ понятието „джендър-основано насилие срещу жените“ е определено като *«violence à l'égard des femmes fondée sur le genre» désigne toute violence faite à l'égard d'une femme parce qu'elle est une femme ou affectant les femmes de manière disproportionnée.*

Ето защо, както се установява и от двуезичната оригинална версия, понятието „полово (джендър) обусловено насилие над жени“ което се ползва Конвенцията и което е добре познато и изяснено в много международни и регионални документи, е съставено от термините, дефинирани в чл. 3 - „а“ плюс „б“ плюс „г“ („а“ плюс „б“

плюс "d"). Само това се въвежда от Конвенцията като ново (за българското право) съставно понятие. Понятието пол или социален пол/джендър е спомагателен елемент, който свързва двете и е употребено само за целите на тази Конвенция. Това е видно от буквалното, съчетано със смислово тълкуване на разпоредбата с дефинициите.

Другото важно уточнение, което се прави в разпоредбата с определенията, е при определението на понятието „домашно насилие”. Казва се, че то следва да се разглежда като форма на насилие основано на пола, тъй като диспропорционално засяга жените, но е предоставено на усмотрението на държавите дали да приемат полово неутрални норми за защита от домашно насилие, както е и у нас, или специализирано законодателство за засилена защита на жените от домашно насилие, какъвто е подходът в други държави – например, Испания, Франция. Това е важно и е отразено и в Преамбюла на Конвенцията, а личи и от заглавието на самата Конвенция. Отбелязването на този факт има значение по отношение аргументите ни и за това, че не се нарушава принципът на равенството на гражданите пред закона и за тяхната равна защита. По отношение на домашното насилие те са равно защитени. Равенството като принцип в правото не е еквивалент на безусловна еднаквост, а винаги отчита и обективните различия, каквито в отношенията на насилие са твърде значителни (за извършителя и за пострадалото лице) и тези различия са по отношение на естеството, характера и степента на засягане на техни права и законни интереси, произтичащите от това засягане специфични нужди, както и на естеството на рисковете и наличните възможности за преодоляването им. Оттук следват и аргументите за разпоредбата за недискриминация, съдържаща се в Конвенцията, като тя касае именно двата основни елемента:

- първо, равнопоставеност при защитата от насилие срещу жените основано на пола и
- второ, на всички лица при защитата от домашно насилие.

При първото задължение за равна защита всички групи пострадали трябва да бъдат защитени от дискриминация, на база всички признаци.

При втория елемент - следва да се защитават равно и без дискриминация всички лица пострадали от домашно насилие. Тук идва и защитата на лица с друга сексуална ориентация и друга полова идентичност, когато са в ситуация на жертви на домашно насилие. От принципа на равенството следва това и ако не ги защитаваме еднакво, държавата ще бъде обвинена в дискриминация. Но това в никакъв случай не означава, че се създава т.н. „трети пол“.

В чл.3, б.“в“ Конвенцията въвежда дефиниция на понятието "пол" ("gender" в оригиналния английски текст на документа), като го определя като *"социално изградени роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество смята за подходящи за жените и за мъжете"*. Правилата за тълкуване на нормативните актове са стриктни и приложими и към международните договори. Конвенцията също не подлежи на произволна и превратна интерпретация. Никъде в текста не се споменава каквото и да било за хомо-, би- или транссексуални хора, "трети пол" или други подобни понятия.

В английския език има два термина, които отговарят на българската дума "пол": Sex - една от двете основни категории (мъжка и женска), на които хората и повечето от

останалите живи организми се разделят на базата на репродуктивните си функции и **Gender** - един от двата пола (мъжки или женски), особено когато се разглежда по отношение на социалните и културни различия, а не на биологичните

Терминът **Gender** се използва и в различен от посочения в Конвенцията смисъл – в някои теории, за да обозначи различните идентичности, които не съответстват на установените идеи за мъжкото и женското. Такива концепции по естеството си нямат и не биха могли да имат връзка с предмета на Конвенцията и разписаните в същата ясни определения и риск от объркване реално не съществува.

Макар че думите **gender** и **sex** често се използват като взаимозаменяеми, имат различни конотации. **Sex** се отнася към биологичните и обективно присъщи разлики на двата пола, а **gender** - към културните и социални разлики, които субективните нагласи, очаквания, отношение на определена обществена среда създава отношение на хората, качествата, възможностите и способностите на жените и мъжете.

Конвенцията се придружава от **Обяснителен доклад**, публикуван на сайта на Съвета на Европа, в който са дадени подробни коментари по разпоредбите на Конвенцията, както и по използваната терминология за нуждите на Конвенцията. Това означава, че всяко тълкуване на ползваните в Конвенцията термини, трябва да бъде съобразено с вложения от авторите на Конвенцията смисъл.

В т. 43 от Обяснителния доклад към Конвенцията, която дава пояснения за определението „джендър“ /използван в оригиналния английски текст на Конвенцията/, е казано ясно: „Тъй като Конвенцията поставя задължението за превенция и борба срещу насилието над жени в по-широката рамка за постигане на равнопоставеност между мъжете и жените, авторите са счели за необходимо да бъде дефинирано понятието „джендър“. В контекста на Конвенцията понятието за джендър базирано на двата пола - мъжки и женски, означава, че има социално конструирани роли, поведения, дейности и характеристики, които дадено общество смята за подходящи за жените и мъжете. Изследванията показват, че определени роли или стереотипи възпроизвеждат нежелани и вредни практики и допринасят за това насилието срещу жени да се направи приемливо. За да се преодолеят тези джендър роли, чл.12 от Конвенцията формулира като общо задължение на държавите за предотвратяване на насилието да изкореняват предразсъдъците, обичаите, традициите и други практики, които са базирани на идеята за малоценност и по-низша позиция на жените или на стереотипните джендър роли. В други разпоредби Конвенцията призовава за джендър подход и разбиране за насилието срещу жени и домашното насилие като основа за всички мерки за защита и подкрепа на жертвите. Това означава, че тези форми на насилие следва да бъдат разгледани в контекста на преобладаващото неравенство между жените и мъжете, на съществуващите стереотипи, ролите на половете и дискриминацията срещу жените, за да може да се отговори адекватно на това комплексно явление. Терминът „джендър“, използван в тази дефиниция, не е предназначен да замести термините „жени“ и „мъже“, които се използват в Конвенцията.“

От това обяснение следва изводът, че в Конвенцията се говори единствено и само за двата биологични пола – мъж и жена, като тя не предвижда никакви други полове, нито т.н. „трети пол“, изрично се подчертават целите – защита на жените

от насилие в контекста на премахване на неравенството между жените и мъжете. Обратните твърдения са дори езиково и смислово неверни, тъй като и на български език думата „пол“, както и на други езици думата „sex“ – от латински, произхождат от съответния глагол за действието разполовяване, разделяне на две половини.

Терминът „джендър“, който се използва в Конвенцията, се основава и на двата пола - мъжки и женски, с техните социално конструирани роли, поведения, дейности и характеристики. Конвенцията цели да разчупи половия стереотип от гледна точка на социалните функции, ролите, които всяко общество придава на жените и мъжете, а не на биологичния пол.

Така, според сексологът и терапевт доц. Румен Бостанджиев, *„едно измерение на сексуалността не може да бъде „трети пол“, а социалният пол са стереотипните полово специфични роли на хората от двата пола, които дадено общество е приело. Около понятието "социален пол" в българския превод на Истанбулската конвенция се появиха редица неадекватни и спекулативни коментари. Трябва да уточним, че Конвенцията не се занимава с него, а с превенцията срещу насилието върху жени. Но тези коментари провокираха и разговор за идеята "социален пол". „Социалният пол“ са стереотипните полово специфични роли на хората от двата пола, които дадено общество е приело. Това е една категория, която се променя във времето, която е културно специфична и която, когато в нея присъства елемент на неравнопоставеност, тоест идеята, че единият пол е с нещо повече от другия, поражда предпоставки за насилие. Когато трябва да водим смислен разговор за сексуалността, се оказва, че този феномен, който разделя по-голямата част от живите същества на две части - мъжки и женски, е нещо много по-сложно и не може да бъде определено само в една дименсия, каквато е биологичната. Трети пол няма. Полът е феномен, който разделя живата природа на две части. Но освен биологичният пол, съществува и психологичен пол - това са полово специфичните роли, стереотипи, ценности, които съществуват в различните общества и те предписват по какъв начин трябва да се държат мъжете и жените, по какъв начин се организира тяхното общуване и взаимодействие.“²*

Въпросите за „джендъра“ и сексуалността са предмет на изследвания на много учени в България, за което има публикувани много материали, в които се потвърждава връзката между социалните роли и стереотипи в разбиранията за тези роли на жените и мъжете в обществото. Потвърждава се и разбирането за малоценност на жените и тяхното подчинено положение пред мъжа като източник на неравнопоставеност и възможност за упражняване на насилие над жените.

Например в статията на социолога Алексей Пампоров „Кой се страхува от Истанбулската конвенция“³ той заключава, че *„Проблемът в тезите на „съпротивата“ обаче е, че са типичен пример за „фалишива новина“, т.е. лъжа, която повторена многократно започва да прилича на истина. За целите на Конвенцията*

²<https://www.bnr.bg/play/post/100917657>

³<http://www.marginalia.bg/aktsent/aleksey-pamporov-koj-se-strahuva-ot-istanbulskata-konventsija/>

действително се дава определение за пол (както се постъпва винаги при подобен тип документи) и това се налага, защото вътре се борави с понятието „насилие, основано на пола“. Никъде в Конвенцията обаче няма да срещнете понятието „трети пол“, а цялото притеснение всъщност е породено от формулировката: „пол“ означава социално изградени роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество смята за подходящи за жените и за мъжете. Всъщност, тази формулировка е изцяло взаимствана от терминологичния апарат на Световната Здравна организация и иска да покаже, че нещата, които социално са приписвани на „мъжете и жените“ водят до различни типове социално поведение и съответно социална уязвимост.“

В друга своя статия „Новината за „третия пол“ е фалшива“⁴ Алексей Пампоров азва: „В българския превод на конвенцията се появява понятието "социален пол", но всъщност на английски има две думи за пол - едното е "секс", което изразява биологичните, хромозомните неща, които произтичат от пола, другото е социалните намерения на пола. Това са полово специфичните неща, даже едно време в антропологията, преди 30-40 години, терминът "gender roles" на български се превеждаше като "полово специфични роли". Но в момента няма типичен превод на това понятие "джендър". И когато се заговори за полови стереотипи, хората се изплашиха, защото решиха, че ще се говори срещу мъжествеността и женствеността, така да кажем. А на английски, когато се каже "sex roles", говорим за роля в секса, или грубо казано кой ще е отгоре и кой ще е отдолу. Когато се говори кое е мъжко като поведение, кое е онова нещо, което прави мъжът - мъж, от традиционна гледна точка. Например носенето на оръжие, изкарването на прехраната, лова - именно това са мъжките gender roles. Половият стереотип е, че мъжът трябва да е ловец, този който осигурява прехраната, който строи къща. Половият стереотип е, че жената е онази, която гледа децата, която стои пред печката, която прави от къщата дом. Това означава полов стереотип.“

В изследването си „Джендър изследвания в българската социология“ на Шабан Даракчи – ИИОЗ, БАН⁵ авторът също така употребява термини и изрази като „джендър неравенства“, когато разглежда пост социалистическата ситуация в България, „социализация и джендър“, „джендър стереотипи, изградени от българските медии, „връзката между джендър и насилие“ и др.

Всички автори недвусмислено правят връзката между насилието над жени и въпросите за равнопоставеност на жените и мъжете, социалните роли и съществуващите стереотипи, както и общо е мнението, че няма „трети пол“ в Конвенцията.

Неслучайно в Преамбюла на Конвенцията авторите отбелязват, че постигането на равнопоставеност между жените и мъжете de jure и de facto представлява ключов елемент в превенцията на насилието над жени.

⁴<http://dnes.dir.bg/news/treti-pol-istanbulscata-conventzia-26776145>

⁵<https://nauka.bg/dzhendr-izsledvaniya-v-blgarskata-so/>

Ето защо, терминът „джендър“, който се употребява в Конвенцията и смисълът, който в него влагат авторите ѝ, се отнася до социалните роли на жените и мъжете, стереотипите и отношението на обществото, които на базата на тези общоприети социални роли могат да доведат до насилие над жени. Това е причината, поради която в Конвенцията се говори за изкореняване на тези стереотипи, които утвърждават превъзходството на единия пол над другия и водят към насилие над жени, а не на всякакви стереотипи, обичаи и характеристики.

Термините „джендър“, „стереотипни роли“, „социално изградени роли“ не съществуват в българската Конституция, но отдавна са навлезли в употреба в социално-политическия живот, в науката, в езика на българската администрация, с употреба в смисъл на „социален пол“ и в контекста на „равнопоставеност между жените и мъжете“.

В Закона за равнопоставеност на жените и мъжете, приет през 2016 г., в чл.2, един от принципите на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, върху които се основава държавната политика по равнопоставеност, е „преодоляване на стереотипите, основани на пола“, видно от т.5 на този законов текст.

В §. 1., т.1 от Допълнителните разпоредби на Закона за равнопоставеност на жените и мъжете също е употребен изразът „социална роля на пола“. В даденото определение на понятието „равнопоставеност на жените и мъжете“ то е формулирано като равни права и задължения, равни възможности за реализация и за преодоляване на пречки във всички области на обществения живот, като жените и мъжете са свободни да развиват своите лични способности и да правят избор без ограниченията на социалната роля на своя пол.

Вт.11 от Решение № 2 от 18.02.1998 г. по конституционно дело № 15/1997 г., Конституционният съд на Република България е приел, че „не е необходимо всеки конвенционен термин да съществува в Конституцията, за да се признава неговата конституционностьобразност“.

Законът за равнопоставеност на жените и мъжете урежда провеждането на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете, предвижда създаването на Национален съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към Министерски съвет, който разработва Национална стратегия по равнопоставеност на жените и мъжете и задължава всички централни и регионални органи на изпълнителната власт да провеждат политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в съответствие с Националната стратегия по равнопоставеност на жените и мъжете.

Комитетът на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените, вече е имал повод да установи нарушения от страна на Република България на редица разпоредби на Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените в три отделни комуникации (а именно №№ 20, 31 и 32 – и трите случая са свързани с липса на адекватна защита и подходящи мерки и услуги за жертви на насилие срещу жени, основано на пола).

Още през 1992 г. този Комитет със своята Обща препоръка № 19 определя насилието над жени като полово обусловено насилие и нарушение на целия спектър човешки права на жените и дискриминация по признак пол по смисъла на Конвенцията за премахване на всички форми на насилие по отношение на жените. През 2017 г. с Обща Препоръка № 35 терминът „насилие над жени“ се разширява като израз в „основано на пола насилие над жени“ като използваната дума е именно „gender“, защото се приема, че в тези случаи водещ мотив за извършителите е именно подценяването, пренебрегването, омразата към жените и полът на пострадалите жени е водещ фактор за извършването на тези деяния. В същия документ Комитетът подчертава необходимостта държавите да въвеждат законодателни и всички други необходими мерки за противопоставяне на основаното на пола насилие срещу жени именно чрез изкореняване на стереотипите за подчинената и по-маловажна роля на жените, както и за специална защита и подкрепа на пострадалите жени, овластяването им като носители на права и за упражняването на тези права. Подчертава се също, че общите задължения на държавата за адекватен отговор на полово обусловеното насилие над жени обхващат дейността на всички национални власти – законодателна, изпълнителна и правораздавателна (т. 26). Конкретните препоръки към държавите-членки относно задължителното предметно съдържание на техните национални закони (т.т. 29 – 34) напълно съвпадат с нормите на Конвенцията, чието съответствие с Конституцията се изследва в настоящото дело.

С оглед на гореизложеното считаме, че понятията „дъжендър“, „стереотипни роли“, „социално изградени роли“ са съвместими с Конституцията на Република България, не дефинират понятието „трети пол“ и не създават възможност за сключване на еднополови бракове.

Според противниците на Конвенцията, не е необходимо да се създават специални норми, които да защитават жените, тъй като това било дискриминация по отношение на мъжете. Тези доводи почиват на опростеното разбиране за равенството като еднаквост. Те не се подкрепят от обективни данни, а противоречат на статистиката, която категорично сочи мащабите на явлението в Европа, а също и в България.

Действително, съгласно разпоредбата на чл.6 от Конституцията на Република България, всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права (ал.1) и всички граждани са равни пред закона, като не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.

Първо, трябва да се отбележи, че в България от 2005 г. е в сила Закон за защита от домашно насилие, който е един полово неутрален закон и чрез него могат да получават защита от домашно насилие, както жените, така и мъжете. ЗЗДН не е закон за защита на жените от полово обусловеното насилие над жени, а в много случаи извършеното срещу пострадали жени домашно насилие е именно такова по своята същност и мотиви. В наши и на други организации изследвания се установява, че около 97% от пострадалите от домашно насилие са жени, следвани от деца и най-малък е броят на пострадалите мъже – които са възрастни хора и/или лица с увреждания. В преобладаващия брой случаи извършителите на домашно насилие са мъже.

Домашното насилие не е криминализирано и то не е нито самостоятелен състав на престъпление, нито е квалифициращ признак на престъпление, съгласно българския Наказателен кодекс. Престъпление съставлява неизпълнението на заповед за защита, издадена по ЗЗДН, съгласно разпоредбата на чл.296, ал.1 от НК.

Освен това, в българския Наказателен кодекс липсват такива престъпления като психологическо насилие, насилствен брак, изнасилване в брака, преследване (в смисъл на дебнене, следене), осакатяване на женски гениталии, сексуален тормоз, престъпления на честта, жертви на които са в по-голяма и значителна степен жените, просто защото са жени, т.е. тези деяния на насилие са основани на пола на жените.

Необходимостта специално да се говори за защитата на жените от насилие и от домашно насилие произтича от факта, че насилието над жени е проява на исторически неравнопоставените властови отношения между жените и мъжете, които са довели до доминация над жените и дискриминация срещу тях от страна на мъжете, както и до възпрепятстване на пълния напредък на жените, мотивирали страните-членки на Съвета на Европа да подпишат Конвенцията.

Непропорционалното засягане на жените от насилие, т.е. по-голямо отколкото при мъжете, е отразено в Преамбюла на Конвенцията като основен мотив за създаването ѝ по следния начин: *„Като отбелязват структурната природа на насилието над жени като насилие, основано на пола, както и че насилието над жени е един от основните социални механизми, чрез които жените са принудително поставени в подчинена позиция спрямо мъжете; Като отбелязват с дълбока загриженост, че жените и момичетата често са излагани на сериозни форми на насилие като домашно насилие, сексуален тормоз, изнасилване, принудителен брак, така наречени „престъпления на честта“ и осакатяване на гениталиите, които представляват сериозни нарушения на човешките права на жените и момичетата, както и основна пречка за постигане на равнопоставеност между жените и мъжете; Като отбелязват продължаващите нарушения на правата на човека в рамките на въоръжени конфликти, които засягат гражданското население и по-специално жените под формата на широко разпространени или системни изнасилвания и сексуално насилие, както и потенциала за нараснало насилие, основано на пола, по време на конфликтите и след тях; Като отбелязват, че жените и момичетата са изложени на по-големи рискове от насилие, основано на пола, отколкото мъжете; Като отбелязват, че домашното насилие засяга предимно жените, но и мъжете също могат да бъдат жертви на домашно насилие; Като отбелязват, че децата са жертви на домашно насилие, включително и като свидетели на насилието в семейството; В стремежа си да създадат една Европа, свободна от насилие над жени и домашно насилие, страните се споразумяха за следното.“*

От Обяснителния доклад към Конвенцията ясно личи разбирането на авторите и страните, подписали Конвенцията, че насилието над жени сериозно нарушава, пречи и накърнява, или обезсмисля възможностите на жените да се ползват от техните основни човешки права, по-специално от правото на живот, сигурност, свобода, достойнство, физическа и емоционална неприкосновеност и интегритет, както и че насилието над жени засяга и цялото общество, че това насилие е явно основано на неравенството на половете, както и че изкореняването на това явление ще допринесе за постигане на реална равнопоставеност между половете (на жените и мъжете).

С чл. 2 от Конвенцията се утвърждава принципа на реална равнопоставеност между жените и мъжете, като се изисква от страните не само да осъждат всички форми на дискриминация срещу жените, но също така да утвърждават принципа на равнопоставеност в закона, да гарантират неговата практическа реализация, както и да забранят дискриминацията със закон и да премахнат всички дискриминационни законодателни разпоредби и практики, което съответства на принципа за равенство, предвиден в чл.6, ал.1 от Конституцията, както и в Закона за равнопоставеност на жените и мъжете (ДВ бр.33 от 26 април 2016 г.)

В т. 26 от Обяснителния доклад към Конвенцията авторите подчертават, че насилието над жени сериозно нарушава и накърнява или обезсмисля ползването от жените на техните човешки права, по-специално на техните основни права на живот, сигурност, свобода, достойнство, физическа и емоционална неприкосновеност и поради това то не може да бъде пренебрегнато от правителствата. Освен това те признават, че насилието не засяга неблагоприятно само жените, а обществото като цяло и затова се изискват спешни действия. Също така авторите подчертават факта, че някои групи жени, като например жените и момичетата с увреждания, често са изложени на по-голям риск от това да преживеят насилие, наранявания, тормоз, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, както в собствения си дом, така и извън него.

В т. 27 от Обяснителния доклад авторите поясняват, че насилието над жени, включително домашното насилие над жени, е явно основано на половите различия явление, и страните, които са подписали това споразумение, ясно осъзнават, че мъжете и момчетата също могат да бъдат жертви на домашно насилие и че на това насилие трябва също така да се обърне внимание. Що се отнася до децата, се признава, че не е задължително те да бъдат пряко засегнати от насилието, за да се считат за жертви и че това да бъдат свидетели на домашно насилие също е травматизиращо и следователно е достатъчно, за да бъдат жертви.

Видно от т. 29 от Обяснителния доклад мерките, които се съдържат в Конвенцията, не засягат положителните задължения на държавите да защитават правата, признати от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ). Мерките трябва също да вземат предвид и нарастващата съдебна практика на Европейския съд по правата на човека, която поставя важни стандарти в областта на насилието срещу жени и която предоставя насоки на авторите за създаване на множество положителни задължения и мерки, необходими за предотвратяване на това насилие.

В съответствие с признаването, съдържащо се в преамбюла, че съществува връзка между изкореняване на насилието срещу жени и постигането на равенство между половете в закона и в действителност, в т. 31 от Обяснителния доклад се посочва, че Конвенцията ще допринесе за премахване на всички форми на дискриминация срещу жени и ще насърчи реалната равнопоставеност между жените и мъжете.

В т. 53 от Обяснителния доклад към Конвенцията, относно съдържанието на чл.3 от Конвенцията, се излага, че *„изследванията в областта на поведението на жертвите на насилие над жени и домашно насилие, търсеци подкрепа и съдействие, а също и на услугите, които им се предоставят в Европа, показва, че*

дискриминацията срещу определени групи жертви все още е широко разпространена. Жените все още могат да бъдат подложени на дискриминация от страна на правоприлагащите органи или съдебната власт, когато съобщават за актове на насилие, основано на пола....при жените има тенденция да бъдат подложени на множество форми на дискриминация, както например жените с увреждания и/или жените от етническите малцинства, ромите или жените с ХИВ/СПИН, като това са само малка част от тях. Това не е по-различно, когато те стават жертви на насилие, основано на пола.“

Споменатите в т.53 от Обяснителния доклад примери на дискриминация по други признаци като сексуална идентичност, ориентация е наред с примерите за други групи от хора, вкл. жените-мигранти и бежанци, че това са групи от уязвими лица, които също могат да бъдат изключени от услугите за подкрепа и дискриминирани по същия стереотип на отхвърлянето. Това споменаване обаче, в никакъв случай не означава смяна на пола, „трети пол“ и още по-малко възможност за сключване на еднополови бракове или задължение за промяна на Конституцията. По смисъла на Конвенцията, всяко лице е или мъж, или жена. Други категории по отношение на пола – биологичен или социален, не се реленират.

Ето защо, се налага изводът, че жените се явяват по-уязвима група, която се нуждае от по-засилена защита от насилие и от домашно насилие, но в никакъв случай не става дума за дискриминация или ползване на привилегии пред закона и Конвенцията не е в нарушение на принципа за равенство пред закона, визиран в чл.6, ал.2 от Конституцията.

С Решение № 4 от 21 април 1992 г. по конституционно дело № 1/91 г. Конституционният съд е обявил съответствието на чл.14 ЕКПЧ с Конституцията на страната.

В Решение № 7 от 19.06.2012 г. по к.д. № 2/2012 г. КС приема следното: „Поначало ограничения на основните права, включително правата - свободи, са допустими (Решение № 15 от 2010 г. по к.д. № 9 от 2010 г.), стига да се спазва принципът на пропорционалността (чл. 5, ал. 1 и 4 от Договора за ЕС), който принцип трайно присъства и в практиката на Конституционния съд (Решение № 20 от 1998 г. по к.д. № 16 от 1998 г.; Решение № 2 от 2002 г. по к.д. № 2 от 2002 г.; Решение № 15 от 2010 г. по к.д. № 9 от 2010 г.)

Ето защо, следва да се приеме, че Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие не дискриминира мъжете и е в пълно съответствие с Конституцията на Република България, като не е нарушен принципът за равенство пред закона, съгласно чл.6 от Конституцията.

Съгласно чл. 46, ал.1 от Конституцията, бракът е доброволен съюз между мъж и жена. Законен е само гражданският брак. Ал. 2 предвижда, че съпрузите имат равни права и задължения в брака и семейството. А ал. 3 разпорежда, че формата на брака, условията и редът за неговото сключване и прекратяване, личните и имуществените отношения между съпрузите се уреждат със закон.

Текстът на чл. 3, б. „в“ от Конвенцията изобщо не е относим към въпросите на гражданското състояние, брака, семейството, партньорствата и съвместното съжителство и не налага нито задължение за признаване на еднополови бракове, нито за въвеждане на нови полови категории извън мъжа и жената, нито съдържа изискване за промяна на Конституцията по отношение на понятието брак.

Ето защо считаме, че текстът на чл. 3, б. „в“ от Конвенцията не противоречи на разпоредбата на чл. 46, ал.1 от Конституцията.

2. Въвеждат ли се с Конвенцията понятия, които са несъвместими с българския обществен ред и които са непознати в националната ни правна система, а съдържанието, което се влага в разпоредбите на Конвенцията е различно от общоприетото и традиционното?

Терминът „джендър“ не е непознат в българската действителност именно като понятие за изразяване социалните аспекти и съответни критерии на равнопоставеност между половете на жените и мъжете, в който смисъл се използва както от държавната администрация, така от научните среди и от неправителствените организации.

Така например, в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ основните понятия за „джендър мейнстрийминг“, „джендър планиране“ и „джендър бюджетиране“ се изучават в магистърска програма по международни отношения на Юридическия факултет, водена от проф. д-р Ирена Илиева, видно от конспекта⁶ за „Равенство във възможностите и актуална джендър проблематика“ през учебната 2012-2013 г. Разглеждането на тези понятия е в контекста на универсалните международни стандарти за правата на жените, включени в конвенциите и протоколите на ООН, на равните възможности на жените и мъжете в правото на Европейския съюз и директивите за равнопоставеност на половете, по които съществува практика та Съда на Европейския съюз. В дисциплината са застъпени също така Социологическите измерения на дискриминацията по пол като форма на социална патология: трафик на жени, домашно насилие, криминализирани форми на дискриминация по „пол“ (изнасилванията като форма на девиантно поведение у мъжете и др.); Психологическите измерения (стереотипи: „мъжка работа“, „женска работа“); Джендър мейнстрийминг и приложението му в Европейския съюз и България; Конституционно-правните измерения и законодателната рамка за равноправното третиране на половете в Р България; Политиката по равнопоставеност в България. Националната стратегия и националните планове за действие за насърчаване на равенството на половете.

В Софийския университет се провежда Докторантска програма по джендър реторика.

На сайта на Министерство на отбраната в раздел „Равнопоставеност“⁷ още през 2006 г. е публикувана Пътна карта за равнопоставеност на половете⁸, в която многократно е употребена думата „джендър“ в контекста на равенство между жените и мъжете.

⁶<http://web.uni-plovdiv.bg>

⁷https://www.md.government.bg/bg/documents_Ravnopostavenost.html

⁸https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20060531_Roadmap_For_Equality.pdf

На същата страница са качени и много други нормативни актове, свързани с равнопоставеността на половете, като се има предвид равнопоставеността между жените и мъжете, сред които можем да посочим следните:⁹

На сайта на Министерство на отбраната са публикувани и контакти за Координатора по равнопоставеността и Председател на Комитета на НАТО по равнопоставеността, както и Национална стратегия за насърчаване равнопоставеността на жените и мъжете 2016-2020 година.

От 2000 г. Министерството на труда и социалната политика (МТСП) организира и координира на национално ниво провеждането на държавната политика на Република България в областта на равнопоставеността на жените и мъжете (ПМС № 155 от 2000 г., обн., ДВ, бр. 65 от 2000 г.) в сътрудничество с множество институции и организации. От 2004 г. е обособено специализирано звено в МТСП - отдел "Равни възможности, антидискриминация и социални помощи" в дирекция "Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи", като отделът е и Секретариат на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет.

⁹План за прилагане на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН в Министерство на отбраната

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20110324_OON_1325_PLAN.pdf#page=5&zoom=auto,-107,592

Международни документи, свързани с прилагането на Резолюция 1325 на Съвета за сигурност на ООН

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20110324_OON_1325_PLAN.pdf#page=5&zoom=auto,-107,592

Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на половете за 2009-2015г

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20100628_Strategy_Ravnopostavenost_2009_2015.pdf

Съвет за сигурност – Резолюция 1325 /2000/

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20100628_Resolution_UNSCR1325.pdf

Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 г. за прилагане на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20070626_DIRECTIVE_2006_54.pdf

Доклад на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите – Равенство между жените и мъжете–2010г

https://www.md.government.bg/bg/doc/ravnopostavenost/20100628_DOKLAD_EK_2010_Ravnopostavenost.pdf

През 2004 г. са поставени основите на национална координационна структура на най-високо ниво на изпълнителната власт със създаване на **Национален съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет** (ПМС № 313 от 17.11.2004 г., обн., ДВ, бр. 104 от 26.11.2004 г.). Съветът е постоянно действащ орган за осъществяване на консултации и координация между органите на изпълнителната власт и неправителствените организации при разработването и провеждането на националната политика по равнопоставеност на жените и мъжете. Част от този механизъм са **координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете**. Понастоящем във всички институции и организации са определени и обучени експерти, които отговарят за координиране на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в съответния сектор и осъществяват връзка със Секретариата на Националния съвет.

Ефективното функциониране на националния институционален механизъм е гаранция за успешно прилагане на интегрирания подход (т.е. зачитането еднакво на проблемите, потребностите, вижданията на жените и мъжете) при разработването и провеждането на всички секторни, регионални и местни политики и извършване на анализ и оценка на въздействието преди вземането на решения. Интегрираният подход (т.н. джендър мейнстрийминг) и прилагането на временни насърчителни мерки са взаимоподкрепящи се стратегии, които водят до постигане на реална равнопоставеност на жените и мъжете при провеждането на единната политика.

Приетата с Решение 967 от Министерски съвет от 14.11. 2016 г. **Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2016-2020 г.** е основният стратегически документ на провежданата единна политика по равнопоставеност между жените и мъжете. Тя е насочена към осигуряване на равни възможности за жените и мъжете за пълноценно и активно участие във всички области на живота и недопускане на дискриминация по признак пол. Националната стратегия кореспондира със съотносимите Европейски стратегически документи.

Стратегията се изпълнява чрез годишни **Национални планове за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете**, които се приемат от Министерския съвет. Плановете съдържат конкретни мерки от компетенциите на различни институции и организации в приоритетни направления: държавна политика по равнопоставеност на половете; равна степен на икономическа независимост; по-добро съвместяване на професионалния, личния и семейния живот; насърчаване на равното участие на жените и мъжете в процеса на вземане на решения; достойнство, неприкосновеност на личността и предотвратяване на насилието по пол; премахване на стереотипите, основани на пола и противодействие на множествената дискриминация; популяризиране и прилагане на добри европейски практики. Резултатите се представят в годишен **Доклад по равнопоставеността на жените и мъжете**, който отчита изпълнението на заложените мерки и напредъка в провежданата политика. Докладът се изготвя от МТСП, като обобщава информацията от ангажираните институции и се одобрява се от Министерски съвет.

В процес на изпълнение е и междуинституционален **План за действие за изпълнение на заключителните препоръки към България, отправени от Комитета на ООН за премахване на дискриминацията по отношение на жените (CEDAW)**, приет от МС през 2013 г. (ПМС № 438 от 25.07.2013 г.). Заключителните препоръки от 27 юли 2012 г. към Република България са във връзка с прегледа на консолидирания

IV-VII периодичен доклад на България (CEDAW/C/BGR/4-7), състоял се на 12 юли 2012 г. в Ню Йорк и се отнасят до изпълнението на задълженията на Република България по Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените (в сила за България от 10.03.1982 г., обн. ДВ, бр. 17 от 02.03.2010 г.). Те са свързани със спазването на правата на жените и равнопоставеността между половете в различни области – образование, заетост, здравеопазване, икономическа и социална подкрепа, участие в политическия и обществения живот, насилие, трафикна хора, стереотипни дискриминационни практики, временни специални мерки, жени в неравностойно положение, правна рамка за равенство, механизъм за подаване на жалби, национален механизъм за постигане на напредъка на жените, брак и семейни отношения и др.

Експертите от специализираното звено в МТСП предоставят становища в хода на разработването на съотносими нормативни и стратегически документи на ниво ЕС – директиви, стратегии, заключения на Съвета, предоставят информация, отговори на въпросници и др. Те участват в работата на ключови **тематични органи и структури** (съвети, комитети, експертни групи) в областта на равнопоставеността на жените и мъжете, които са към Европейската комисия и Съвета на Европа. Това дава възможност за популяризиране на националната политика по равнопоставеност на половете, текущ обмен на добри практики и участие във формулирането на политиката на европейско ниво.

Многобройни са изследванията за джендър равенството на половете, направени и представяни от различни НПО и никога чуждицата „джендър“ не е използвана по начин, създаващ различно възприятие от смисъла, свързан със социалните роли на двата пола – жени и мъже и въпроса за равенството на жените и мъжете.

България прие през 2016 г. **Закон за равнопоставеност на жените и мъжете** (ДВ бр.33 от 26 април 2016 г.)Този закон урежда провеждането на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете. Целта на закона е да насърчи постигане на равнопоставеност на жените и мъжете, като създаде условия за изграждане на институционална среда и определи органите и механизмите за провеждане на държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете. Съгласно чл.2, държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете се основава на принципите на:

1. равни възможности за жените и мъжете във всички сфери на обществения, икономическия и политическия живот;
2. равен достъп на жените и мъжете до всички ресурси в обществото;
3. равно третиране на жените и мъжете и недопускане на дискриминация и насилие, основани на пола;
4. балансирано представителство на жените и мъжете във всички органи, вземащи решения;
5. преодоляване на стереотипите, основани на пола.

Основните принципи на равнопоставеността между половете на жените и мъжете, включително на задълженията на държавите да се борят срещу стереотипите основани на пола, залегнали в Конвенцията, се съдържат и в Конвенцията CEDAW /Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените/, ратифицирана от Република България през 1982 година. Тези принципи са

част и от принципите и стандартите на Европейския съюз за равно третиране на жените и мъжете и борбата със стереотипите основани на пола е част от законодателството на България и от стратегиите и плановете за равнопоставеност на половете, утвърждавани от българското правителство. С ратифицирането на Конвенцията, предмет на настоящето конституционно дело, тези принципи ще бъдат доразвити за целите на борбата с насилието срещу жените.

Ето защо считаме, че с Конвенцията не се въвеждат понятия, които са несъвместими с българския обществен ред и които са непознати в националната ни правна система, а съдържанието, което се влага в разпоредбите на Конвенцията е различно от общоприетото и традиционното.

3. Съответства ли разпоредбата на чл.12, ал. 1 от Конвенцията на Конституцията?

В чл. 12, ал. 1 от Конвенцията е разписано следното: „Страните предприемат необходимите мерки за насърчаване на промени в социалните и културни модели на поведение на жените и мъжете с цел изкореняване на предразсъдъци, обичаи, традиции и всякакви други практики, основани на идеята за малоценност на жените или стереотипни роли за жените и мъжете.“

Систематическото място на този текст е в Глава III от Конвенцията, озаглавена „Превенция“, каквато е предвидена като едно от общите принципни задължения на страните за превенция. Това недвусмислено указва на целта и смисъла на тази важна разпоредба, която има отдавна свой пряк аналог във вътрешното ни право, а именно чрез разпоредбата на чл. 35 от Закона за защита от дискриминация, в сила от 01.01.2004 г. (цитиран по-горе).

Видно от съдържанието на т. 85 от Обяснителния доклад, „Задълженията, които се съдържат в параграф 1, се основават на убеждението на авторите, че съществуващите модели на поведение при мъжете и жените често са повлияни от предразсъдъци, стереотипи за половете, както и обичаи или традиции, основани на предубеждения за разликите между половете. Следователно от Страните по Конвенцията се изисква да предприемат мерки, които са необходими за насърчаване на промени в нагласите и манталитета. Целта на тази разпоредба е да достигне до сърцата и умовете на хората, които чрез поведението си допринасят за затвърждаване на формите на насилие, обхванати от приложното поле на тази Конвенция. От гледна точка на общите задължения, този параграф не навлиза в подробности, т.е. не предлага конкретни мерки, които да бъдат предприети, а оставя това на преценката на Страните.“

Налага се изводът, че целената промяна на стереотипи, предубеждения, нагласи и манталитет е единствено и само по отношение на тези съществуващи модели на поведение и стереотипи, които като поддържат неравното третиране на жените и мъжете допринасят за затвърждаване на различните форми на насилие, но нямат предвид промяна на всички стереотипи, а още по-малко за промяна на пола.

Премахването на стереотипите, водещи до актове или поведение на насилие, са в пълно съответствие със следните текстове от Конституцията:

- Чл. 28 – правото на живот;

- Чл. 29 – забраната на подлагане на мъчение, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение;
- Чл. 30 – правото на лична свобода и неприкосновеност, забрана за задържане или друго посегателство върху личната неприкосновеност;
- Чл. 32 – неприкосновеност на личния живот и право на защита срещу незаконна намеса в личния и семейния живот и срещу посегателството върху честта, достойнството и доброто име, както и забраната да бъде следен, фотографиран и филмиран;
- Чл. 35 – правото на свободен избор на местожителство;
- Чл. 37 – свобода на съвестта, мисълта и избора на вероизповедание и на религиозни или атеистични възгледи;
- Чл. 46 – доброволност на брачния съюз, равни права и задължения в брака и семейството;
- Чл. 47 – право и задължение на родителите за отглеждането и възпитанието на децата и особена закрила на жената майка;
- Чл. 52 – забрана за принудително лечение;
- Чл. 53 – право на образование;
- Чл. 56 – право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси.

4. Съответства ли разпоредбата на чл.14, ал.1 от Конвенцията на Конституцията?

В чл. 14, ал.1 от Конвенцията е разписано следното: *"Страните предприемат, където е подходящо, необходимите стъпки за включване на съобразен с развиващите се възможности на учащите се учебен материал по въпроси като равнопоставеност между жените и мъжете, нестереотипни роли на пола, взаимно уважение, ненасилствено разрешаване на конфликти в междуличностните отношения, насилие над жените, основано на пола, и право на лична неприкосновеност, в официалните учебни програми и на всички образователни равнища."*

Противниците на Конвенцията твърдят, че зад думите "нестереотипни роли на пола" се крие т.нар. алтернативна сексуална ориентация или „трети пол“, както и че с Конвенцията се цели „обучаване“ на децата, че те по всяко време могат да си сменят пола като това щяло да става именно по силата на чл.14, ал.1 от Конвенцията. Подобно тълкувание обаче е няма връзка със смисъла на този текст. В оригиналните текстове на Конвенцията са употребени думите „gender“ (на английски) и „genre“ (на френски), което отново затвърждава убеждението, че се касае за възприети в обществото стереотипни нагласи към социалните роли на пола, а не предполагаемото според някои опоненти съдържание. И в този текст е оставено на преценката на държавите да решат дали и къде е подходящо, както и какви точно да са тези стъпки и съответно съдържание на учебния материал. Същевременно, предвид и мащабите на разпространение на насилието над жени и домашното насилие, не може да има съмнение, че възпитанието в дух на уважение и зачитане на достойнството на всеки, изграждането на умения за разбирателство, добри обноски, ненасилствено общуване между лицата от двата пола, е необходима и полезна дейност за изграждане на пълноценни личности и важен компонент от педагогическата дейност от най-ранен етап.

В т. 94 на Обяснителния доклад ясно са изложени съображенията за включване в Конвенцията на този текст, а именно, че „*Нагласите, убежденията и поведенческите модели се оформят много рано в живота. Насърчаването на равенството между половете, взаимното уважение в междуличностните отношения и ненасилието трябва да започне възможно най-рано и е преди всичко отговорност на родителите. Учебните заведения обаче имат важна роля за засилване насърчаването на тези ценности.*“

Очевидно е, че става дума за оформянето у децата още в ранна детска възраст на ненасилствени модели на поведение и разбираня за равнопоставеност на жените и мъжете и взаимно уважение и равнопоставеност между половете на жените и мъжете.

В т. 95 от Обяснителния доклад се уточнява, че: „*Параграф 1 на този член е насочен към необходимостта от проектиране, там където Страните сметнат за подходящо, на учебен материал за всички нива на образование (начално, средно и висше образование), който да насърчава тези ценности и да просветлява учащите във връзка с различните форми на насилие, обхванати от тази Конвенция. Там където Страните сметнат учебния материал за подходящ, той трябва да бъде адаптиран към възможностите на учащите, което например би изисквало учебните материали за началното училище да отговарят на интелектуалния капацитет на учениците от началното училище. Учебни материали означава всеки вид официално разработени и одобрени материали, които формират част от учебната програма и които, когато това е целесъобразно, са предоставени на всички учители в едно конкретно училище и които се изисква или препоръчва да бъдат използвани в часовете. Както указват думите "където е подходящо", авторите не искат да налагат специфичен модел за Страните. Тази разпоредба по-скоро оставя на Страните да преценят какъв тип образование и за кои възрастови групи учащи ще бъде приложим такъв учебен материал. Авторите са решили да приемат този текст, за да се даде възможност за максимална гъвкавост при прилагането на тази разпоредба, като също се вземат под внимание различните възможности между Страните при определяне на учебните материали. Някои държави например определят образователни цели в своите официални учебни програми, като оставят на училищата да направят преценка във връзка с подходящите методи на работа и подходящите учебни материали, които да бъдат използвани, за да се постигнат тези цели. Терминът "официална учебна програма" се отнася до планираните учебни програми от гледна точка на целите, съдържанието, практиките на обучение, ресурсите и оценяването, предлагани в училище, където това е подходящо. Това не се отнася за допълнителни уроци, които могат да се научат в училище, поради специфичните политики в едно училище.*“

Отново се налага изводът, че страните сами ще решават какъв подходящ обучителен материал да включват в образованието на децата, така че той да възпитава единствено и само към ненасилие и разбиране за равнопоставеност на жените и мъжете. От този конвенционен текст изобщо не произтичат задължения за страните да обучават децата за смяна на пола, за сключване на еднополови бракове.

Задължението за образование и обучение за преодоляване на стереотипите за ролята на жената и мъжа отдавна е познато в българското законодателство.

Съгласно разпоредбата на чл. 35 от Закона за защита от дискриминация, който е в сила от 01.01.2004 г.,

(1) лицата, осъществяващи обучение и възпитание, както и съставителите на учебници и учебни помагала са длъжни да предоставят информация и да прилагат методи на обучение и възпитание по начин, насочен към преодоляване на стереотипи за ролята на жената и мъжа във всички сфери на обществения и семейния живот.

(2) Детските градини, училищата и висшите училища включват в своите образователни програми и планове обучение по проблемите на равенството на жените и мъжете.

(3) АLINEЯ 1 се прилага и за преодоляване на отрицателните стереотипи към лицата, принадлежащи към расови, етнически и религиозни групи, както и по отношение на лицата с увреждания.

В разяснителните бележки, публикувани от Съвета на Европа, се посочва, че по подразбиране терминът "пол"/"джендър" се базира на социално конструираните роли на мъжете и жените, поведения, дейности и характеристики, които дадено общество приема за подходящи за тях. Някои от тези нагласи на дадено общество може и да са неутрални от гледна точка на равнопоставеността на жените и мъжете, но други може да насърчават необосновано овластяващо/подчинително положение, да подкрепят повече права и възможности за единия пол за сметка на другия и с това да нарушават правото на равенство по признак пол. Именно тази втора категория стереотипи за доминиращата роля и очакваното подчинение е във фокуса на Конвенцията.

Тук става дума както за разбирането за "мястото" и „ролята“ на жената и мъжа в семейството и обществото, така и за предразсъдъците относно това какво може/не може да работи една жена или мъж, какви обществени позиции да заема, какво възнаграждение трябва да получава за труда си, кои домакински дейности да изпълнява и др.

"Нестереотипни роли на пола" би трябвало да се разглежда в този контекст – като роли на мъжете и жените, които не съответстват на съответните социални нагласи и очаквания на дадено общество, а не на биологичните предопределености на всеки пол.

Целите и материалноправния обхват на Конвенцията са изцяло свързани със защитата на жените от всички форми на основаното на пола насилие, както и борбата срещу домашното насилие над мъже и жени.

Под жени се разбират не само пълнолетни жени, а и момичета, което също е в подкрепа на целта за изкореняване на стереотипите за малоценност на жените и тяхната подчинена роля и за утвърждаване на равнопоставеността на жените и мъжете.

Посочва се, че определени роли или стереотипни нагласи възпроизвеждат нежелани и опасни практики, като допринасят за това насилието над жените да се смята за нещо приемливо. Примерите за такива обществени разбирания и отношение са многобройни, още по-тревожни са последиците от тях, които се обективират в много тревожните статистики за насилие над жени във всички форми, вкл. явлението феминизъм, различните видове осакатявания, умишлено обезобразяване на жени, каквито примери не са чужди и на българската действителност.

Именно затова Конвенцията призовава за заличаване на предразсъдъците, обичаите, традициите или други практики, които се основават на идеята за малоценността на жените или на стереотипните схващания за ролите на половете.

Смисълът на Конвенцията е в това да обедини държавите-членки на Съвета на Европа във въвеждането на законодателство за защита на основните права на жените, равнопоставеността на мъжете и жените и недискриминирането им по полов признак.

5. Доколко е съвместимо изпълнението на произтичащите от Конвенцията задължения за Република България с Конституцията?

Всички произтичащи от Конвенцията задълженията за страните-членки по нея, са пряко свързани с конституционно закрепените задължения на Република България в областта на правата на гражданите и с ангажиментите ѝ като държава-членка на ООН, на Съвета на Европа и Европейския съюз. Няма конституционно правна разпоредба, която да препятства изпълнението на Конвенцията в Република България.

Ратифицирането на Конвенцията ще допринесе за всеобхватната защита от насилие, включително за всички лица на територията на страната - защита на живота, здравето, телесната неприкосновеност, честта и достойнството на всяко лице в България, без дискриминация.

Това ще затвърди прилагането на Регламент на ЕС № 606/ 2013 относно взаимното признаване на мерки за осигуряване на защита по граждански дела. Конвенцията отчита и необходимостта от специална засилена защита на определени уязвими групи, като подчертава необходимостта от отчитане на насилието срещу жените в държавата на произход като евентуално основание за международна закрила. Основите на този принцип се съдържат и в Закона за убежището и бежанците, в който се изтъква като основание за предоставяне на статут преследването и в частност под формата на физическото, психическото или сексуално насилие.

Значителна част от разпоредбите на Конвенцията кореспондират пряко и с вече установените задължения на държавата съгласно приетата през 2012 г. **ДИРЕКТИВА 2012/29/ЕС НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА** от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, която е със срок за транспониране до 16 ноември 2015 г. Факт е, че и към настоящия момент значителна част от правата на жертвите съгласно тази Директива, особено тези по Глава IV от същата, не са гарантирани по националното законодателство и за много от там предвидените мерки няма съответна вътрешноправна уредба. Ратификацията на Конвенцията само би ускорила този процес, в който биха се създали засилени гаранции за правото на гражданите на живот, свободен от насилие, за подкрепа на пострадалите от престъпления лица и за ефективна защита на техните права и законни интереси.

Ратификацията на Конвенцията е необходима за развитие на по-ефективна защита от домашно насилие и от всички форми на насилие срещу жените, като се засили както защитата от гражданското, така и от наказателното право. Следва да се разшири защитата, която се дава от Закона за защита от домашното насилие, приет през

2005 година благодарение на инициативата на прогресивни политически сили в Правителството и Парламента тогава, в тясно сътрудничество с неправителствените организации. Пострадалите от насилие у нас не се ползват с достатъчно силна наказателно-правна защита и такава следва да се осигури срещу всички форми на насилие, забранени от Конвенцията, като преследването и по-тежкото наказване на извършителите трябва да бъде осигурено от държавата.

Не са уредени специализираните услуги за пострадали от различните форми на насилие и не са осигурени със средства тези услуги. Няма изграден орган за координация по тези проблеми, няма подходящи стратегии и политики, не се води мониторинг и статистика за насилието в различните му форми. Това са само някои, макар и много съществени пропуски в защитата от насилие, които ежеседмично водят до смъртни случаи, до тежки посегателства, осакатявания и инвалидизация на много пострадали, предимно жени. Огромен брой деца стават свидетели на ежедневно тежко насилие, без да има достатъчно възможности за настаняване в кризисни центрове и подслони заедно с техните майки.

Защитата на пострадалите от насилие всяка година „ерозира“ и поради недостатъчното финансово осигуряване на услугите за тях от държавата и общините, като при завишени цени и разходи за издръжка на кризисните центрове предоставените средства от държавата на практика намаляват. Въпреки нуждата от осигуряване на нови услуги финансирани от държавата за пострадали от насилие, такива на практика не се разкриват. Най-скорошен пример е орязаният бюджет за 2018 година за социални услуги в тази сфера. Всяка година намалява и абсолютният размер на предоставяните средства от държавата за дейности за превенция и защита срещу насилие.

Отбелязваме, че България има още много какво да предприема, за да постигне едно по-добро ниво на равнопоставеност на жените и мъжете, съгласно наскоро публикувания обобщен Индекс на равнопоставеността от страна на Европейския институт за джендър равенство /EIGE/. По отношение показателите относно насилието срещу жени в България, тревожно е, че сме на последно място сред страните от ЕС по сумарни показатели като честота и интензитет на насилието в различните му форми, като отговор и взаимодействие на институциите на насилието спрямо жените. Поради тази причина сме и на последно място по съобщаване и докладване на инцидентите на насилие, защото пострадалите са най-несигурни и обезсърчени.

Конвенцията е най-високият и надежден регионален стандарт за защита срещу всички форми на насилие срещу жените, като домашно насилие, сексуално насилие, преследване, сексуален тормоз, насилствени бракове, генитално осакатяване и т. нар. престъпления „в името на честта“. Тя съдържа забрана за дискриминация при защитата от насилие и определения на насилие над жени, домашно насилие, насилие, основано на пола, които се базират на утвърдени международни стандарти. Според Конвенцията защитата на жените обхваща и момичетата под 18-годишна възраст.

Конвенцията изисква от държавите приемането на специално законодателство или засилване на съществуващото такова в тази област, засилване на процесуалните гаранции за пострадалите, като особено внимание се обръща на осигуряването на спешна защита и на преследването и наказването на извършителите. Задължение на държавите е да осигуряват и подкрепят специализирани услуги за пострадалите от всички форми на насилие - консултативни центрове, кризисни центрове, подслони,

национални телефонни линии. Въз основа на разбирането за необходимостта от всеобхватен и координиран отговор на насилието, от държавите се изисква да имат политика по въпросите за насилието срещу жените, както и специализирани органи за провеждане на тази политика и за координиране на усилията на правителствени институции и неправителствени организации за борба срещу насилието за ефективното ѝ прилагане, както и въвеждането на статистика и мониторинг. Важно задължение на държавите е да заделят достатъчно финансови ресурси за гарантиране на ефективна борба срещу насилието. Всички тези форми на насилие засягат пряко и непряко и децата, които неминуемо стават жертви. Следва да се гарантира, че детето свидетел на насилие и на модел на домашно насилие в семейството е надлежно защитено. Конвенцията подчертава тясната връзка между защитата на жените от всички форми на насилие и защитата на децата. Тя изисква специална защита на децата в подобни ситуации, включително психо-социално консултиране, подходящи кризисни центрове и подслони за съвместно настаняване на жени с децата им. Конвенцията изисква също така юридическата защита срещу насилието основано на пола да се свързва тясно с решенията относно родителските права и контактите с детето, като тези решения не подценяват риска от по-нататъшно насилие и неблагоприятни последици и за децата. Именно заради безопасността на детето и на пострадалия от насилие родител.

Изпълнението на задълженията за България, произтичащи от Конвенцията, е предвидено в Националната стратегия за намаляване на домашното насилие 2017-2020 г.

Видно от мотивите към проекта на Закон за ратифициране на Конвенцията, изпратен от Народното събрание, не се изисква изменение на Конституцията, но се налагат законодателни изменения, както в гражданскоправната област – ЗЗДН, СК, ЗМВР, Закона за младежта, Закона за правната помощ, така и в наказателноправната област, с които да се гарантира адекватна и всеобхватна защита от актове на домашно насилие и от насилие основано на пола. Това означава, че промените са необходими и изпълними.

Необходимите законодателни промени за изпълнение на Конвенцията са отразени в Оценката и анализ на празнотите в българското законодателство в областта на насилието основано на полов признак, в Оценката и анализ на празнотите в действащото българско законодателство в областта на домашното насилие, Оценката относно законодателството и практиките на държави членки на Европейския съюз в областта на домашното насилие основано на пола, в Прегледа на българското законодателство в областта на наказателното право в светлината на стандартите, установени от Конвенцията на Съвета на Европа за предотвратяване и борба с насилието срещу жени и домашното насилие.

България е член на Съвета на Европа, а Конвенцията на Съвета на Европа съдържа разпоредби, които са от „програмен тип“ и не се прилагат пряко, тъй като престъпните състави не са конкретизирани и нямат санкционна част.

В Решение № 7 от 20.07.1992 г. по конституционно дело № 6/1992 г. Конституционният съд е приел, че „принципът за прякото действие на международните договори в областта на наказателното право е значително ограничен, тъй като държавите трябва да конкретизират престъпните състави и

наказания. Такива конвенционни норми и Конвенции не могат да имат пряко действие. Международните договори, ратифицирани, обнародвани и влезли в сила, с които определени деяния са обявено за престъпления, без да са престъпни по вътрешното наказателно законодателство, са част от вътрешното право на страната само доколкото могат да поясняват смислово съдържанието на съществуващи в НК престъпни състави или елементи от тях, или ако създават задължения за промяна на законодателството.“

Считаме, че Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие е в пълно съответствие с основните начала и принципи на Конституцията на Република България, осъществявана в съответствие с принципите и нормите на международното право, както и с основните цели на външната политика на Република България – благоденствието и основните права и свободи на българските граждани, както и съдействието за установяване на справедлив международен ред, визиран в чл.24 от Конституцията на Република България.

С оглед на гореизложеното считаме, че разпоредбите на Конвенцията не противоречат на Конституцията, не съдържат непознати в правната ни система понятия, които да са различни от общоприетите и традиционните и които да са несъвместими с българския обществен ред, както и считаме, че изпълнението на произтичащите от Конвенцията задължения за Република България е съвместимо с Конституцията.

За Алианса за защита от насилие, основано на пола

Сдружение „Алианс за защита от насилие основано на пола“/АЗНОП/ е водещо в България и единствено най-широко доброволно обединение от неправителствени организации, реализиращи дейности и услуги в областта на превенцията на насилието и предоставянето на услуги и програми за пострадалите, създадено през 2009 г. Всички организации членове се ползват с авторитет и призната експертиза на национално и местно равнище, както и на международно ниво. Организации от Алианса са с Консултативен статут към Икономическия и социален съвет на ООН /ИКОСОС/. Алиансът е член на Европейската мрежа срещу насилието срещу жените /WAVE/.

Всички организации от Алианса са доставчици на социални услуги и работят активно в областта на директната работа с жертвите и рисковите групи, оказват социална, психологическа и юридическа подкрепа, кризисно настаняване, консултации, насочване на жертви по Закона за защита от домашното насилие, на деца пострадали от насилие. Организацията са специализирани в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и на джендър подхода при оказване на интервенция. Алиансът обединява организации от 11 града в България, които познават и прилагат законовите механизми за защита на лицата, засегнати от домашно насилие и други форми на насилие, спазват стандартите по права на човека и недискриминацията. Те участват активно в мониторинга по прилагане на законодателството и провеждането на превантивни дейности сред рискови групи.

В течение на 2016 - 2017 година организацията, членове на Алианса са оказали подкрепа на над 6000 лица пострадали от насилие, предимно жени и деца.

АЗНОП подкрепя процеса на подписване и ратификация на Истанбулската конвенция от 2011 година насам и е най-активен фактор за изпълнение на принципите и стандартите на тази Конвенция в България.

С уважение,
Председател на АЗНОП:

Геновева Тишева